Nieuwe vondsten van zeldzame planten in 1988, 1989 en 1990

R. van der Meijden & W.J. Holverda (Rijksherbarium, Postbus 9514, 2300 RA Leiden)

New records of rare plants in 1988, 1989, and 1990

The number of new records of rare fern species (among which three new *Asplenium* species) is remarkable, partly due to careful inventory work, but also because of spontaneous area expansion. Also *Acer negundo* and *Stachys recta* may show this phenomenon. It is uncertain whether *Silene gallica* must still be considered as extinct. Fortunately *Wahlenbergia hederacea* is part of the living flora again.

Inleiding

Na een onderbreking van twee jaar hebben wij weer een nieuwe lijst met bijzondere plantenvondsten samengesteld uit de duizenden meldingen die het Rijksherbarium in de afgelopen jaren bereikten. Zoals gebruikelijk is ook deze Lijst niet compleet – zeker niet voor 1990 – maar hij is een redelijke afspiegeling van de (grote) floristische aktiviteit in de afgelopen jaren. We hebben ons wederom niet uitsluitend laten leiden door de landelijke of regionale zeldzaamheid van de soorten. Zoals u bekend is, probeert het Rijksherbarium de nieuwe meldingen te controleren op juistheid en betrouwbaarheid. Die controle wordt vaak bemoeilijkt als er bij de melding geen herbariummateriaal is bijgevoegd. De laatste jaren wordt er blijkbaar steeds minder vaak verzameld. Wij doen hierbij een oproep om in de toekomst vaker herbariummateriaal te verzamelen en dit direkt bij de opgaven mee te sturen. Wij verzoeken u om *al* uw nieuwe vondsten *tegelijk* – en wel aan het einde van het zomerseizoen! – aan het Rijksherbarium toe te zenden.

De Lijst bevat ook nu weer vele opmerkelijke vondsten. De toename van het aantal nieuwe meldingen van bijzondere varensoorten is spectaculair. Ongetwijfeld is dit deels het gevolg van de grotere kennis van en interesse in deze groep planten, maar een deel van de nieuwe vondsten is ook werkelijk gebaseerd op spontane areaaluitbreiding van de soorten zelf. Dat er daarbij twee *Asplenium*-soorten ons land hebben weten te bereiken, is merkwaardig; bij het ter perse gaan van dit nummer werd ons gemeld dat er zelfs een derde nieuwe Streepvaren is gevonden, en wel *Asplenium septentrionale* (Noordse streepvaren), die in de vorige Lijst (nog) als 'adventief' werd bestempeld. Hierover wordt binnenkort verslag gedaan.

Curieus blijven de vondsten van *Crepis setosa,* die bijna steeds gedaan worden in nieuw ingezaaide grasstroken, terwijl het onwaarschijnlijk is dat de zaden deel uitmaken van het graszaadmengsel.

De meldingen van *Acer negundo* en *Stachys recta* kunnen voorboden zijn van op handen zijnde areaaluitbreidingen van deze soorten.

Van een aantal uiterst zeldzame soorten zijn weer nieuwe vindplaatsen ontdekt; van *Ludwigia palustris* maar liefst drie! Daarnaast is de eerste vondst buiten Zuid-Limburg van *Cephalanthera damasonium* opmerkelijk en de merkwaardige standplaats van *Chrysosplenium oppositifolium.* Of *Silene gallica* als verdwenen moet worden beschouwd, staat door de in deze Lijst vermelde vondst weer ter discussie. De meest bijzondere vondst geldt zeker die van *Wahlenbergia hederacea.*

De Lijst van 1988, 1989 en 1990

Abutilon theophrasti (Fluweelblad): Elp, in bietenakker; Westerbork, in aardappelakker; Eursinge, in aardappelakker, 17.24 (opg. M. Perdeck) / O. van Eursing, op drie plaatsen in bietenakkers, 17.34 (opg. M. Perdeck) / omgeving van Ruinen, op zes plaatsen in bietenakkers, 17.41 en 17.42 (opg. M. Perdeck) / Lisse, braakliggend terrein, 30.18 (opg. J.M. de Graaf) / Oegstgeest, ruderaal terrein, 30.27 (opg. J.M. de Graaf) / Wilp, in bietenakker, 33.16 (opg. W.J. ten Hove) / Eefde en Gorssel, in bietenakkers, 33.27 (opg. A.J.W. Rotteveel) / Zutphen, veel in bietenakker, 33.37 (opg. A.J.W. Rotteveel) / Vlaardingen, Broekpolder, ruderaal terrein, 37.35 (opg. B. van As) / Wageningen, enkele planten onder mengvoersilo van boerderij, 39.27 (opg. A.J.W. Rotteveel) / Wageningse enk, in bietenakker, 39.28 (opg. A.J.W. Rotteveel) / Arnhem, Marieborn, op diverse plaatsen in bietenakkers en aan randen van maïsakkers, 40.12 (opg. H.N. Leys) / N.O. van Uden, Zeeland, in bietenakker, 45.38 (opg. A.J.W. Rotteveel). — Aanvullingen op Gorteria 13: 40.[1]

Acer negundo (Vederesdoorn): langs de IJssel, tussen kribstenen, steeds één klein struikje, 40.15, 40.23, 40.24 (opg. K. Reinink). — In aangrenzend Duitsland is deze uit N.-Amerika afkomstige soort ingeburgerd in rivierbegeleidende bossen[2]; de nieuwe meldingen uit Nederland zijn waarschijnlijk afkomstig uit aanvoer van zaden vanuit die streken.

Achillea ptarmica (Wilde bertram): Spijk, slootkant, 3.57 (opg. E.J. Weeda). — In het Gronings-Friese kleigebied ontbreekt deze soort nagenoeg.

Aconitum napellus (Blauwe monnikskap): Heemstede, Huis te Manpad, op enkele plaatsen standhoudend, 25.41 (opg. J.M. de Graaf).

Agrostis castellana (Tweetoppig struisgras): gem. Hoevelaken, voetpad langs Sparrendam, in vochtige berm langs slootje op vochtige zandgrond, 32.24 (G.M. Dirkse) / Leersum, Kasteel Broekhuizen, in ruig grasland met o.a. *Holcus mollis* en *Anthoxanthum odoratum*, op vochtig tot nat, humeus zand, 39.14 (G.M. Dirkse) / Nijmegen, Neerbosch langs Maas-Waalkanaal, oever van een wetering op nat, voedselrijk zandig substraat, 40.15 (G.M. Dirkse). — Deze voor Nederland recent onderscheiden soort is vermoedelijk zeer vaak over 't hoofd gezien.

Ajuga reptans (Kruipend zenegroen): Haulerpolder, aan slootkant in hooiland, 11.48 (opg. J. Oosterloo).

Alchemilla filicaulis (Fijnstengelige vrouwenmantel): Broekhuizen (L.), Staatsbeemdenlossing, grazige berm van gekanaliseerd stroompje, 52.36 (P. van den Munckhof).

Alchemilla glabra (Kale vrouwenmantel): O. van Oude Pekela, grazige plaats onderaan sloottalud, 13.21 (opg. A.M. Nieuwenhuijs) / Swalmen, aan de rand van populierenaanplant, 58.35 (opg. J. Geraedts).[3]

Alisma gramineum (Smalle waterweegbree): Oost-Maarland, aan plasoever, 61.38 (opg. T. Mulder & J. Cortenraad).[4]

Allium carinatum (Berglook): Vlaardingen, opspuitterrein, in droog grasland op kalkrijk zand, 37.35 (W. Breedveld & C. Niemantsverdriet).

Allium schoenoprasum (Bieslook): Huizen, talrijk in nat weiland, 26.52 (opg. J.B.M. Frencken) / Rheden-Westervoort, op enige plaatsen tussen kribstenen en aan dijktalud, 40.24 (opg. K. Reinink).

Allium scorodoprasum (Slangelook): op vier plaatsen in eikenbos in de duinen bij Heemskerk, 19.51 (opg. H. Snater & H.A. Kivit).

Althaea officinalis (Echte heemst): Gorichem, oever Kanaal van Steenenhoek, 38.55 (opg. C.D. van Oosten).

Alyssum alyssoides (Bleek schildzaad): Leiden, talrijk op recent verbrede spoorbaan tussen het grind, 30.37 (R. van Crevel).

Amaranthus blitum (Kleine majer): Eindhoven, moestuin op leem, 51.34 (opg. M. Spooren).

Ambrosia coronopifolia (Zandambrosia): Haarlem, op voedselarme zandgrond, flinke plek, 25.31 (B. Kruijsen).

Ambrosia trifida (Driedelige ambrosia): Gorichem, oeverbeschoeiing Merwede, 38.56 (opg. W. Jongejan & J. van Straten).

Amsinckia menziesii (Amsinckia): Vlieland, op vele plaatsen langs weg in ruderale duintjes, 4.36 (opg. H.N. Leys) / Arnhem, in rozenplantsoen, 40.22 (opg. M. Zwarts) / Best, in bosplantsoen op zandig leem langs het Wilhelminakanaal, zich uitbreidend, 51.24 (opg. J. Bruinsma) / Overloon, wegberm, 52.13 (opg. A. Verrijdt).

Anacamptis pyramidalis (Hondskruid): Terneuzen, slootkant, drie planten, sinds 1982 bekend, 54.16 (opg. W. Karmelk).

Anagallis tenella (Teer guichelheil): bij Dongen, aan de rand van in 1983 gegraven poel in een hooiland; in 1988 30 planten, 44.55 (opg. P. van Ruth) / Goeree, Middelduinen, Meinderswaalvallei, na afschrappen van valleibodem in tientallen exemplaren verschenen, 36.58 (opg. M. Annema).

Andromeda polifolia (Lavendelhei): Reuselse Moeren, 50.28 (opg. Flor. Werkgr. Eindhoven).

Angelica archangelica (Grote engelwortel): In de Bocht van Molkwerd, 15.14 (opg. F. Rudolphy)[6] / Enschede, Wesselerbrink, vijveroever, 34.28 (opg. P.F. Stolwijk); — uit Twente was deze soort tot dusver onbekend.

Antennaria dioica (Rozenkransje): Havelte, in heischraal grasland op voormalige startbaan, 16.36 (opg. M. Perdeck).

Anthyllis vulneraria (Wondklaver): Arnhem-Zuid, zandig, braakliggend terrein, 40.32 (M. Zwarts).

Apera interrupta (Stijve windhalm): Haarlem, tussen straatstenen en in het aangrenzende ballastbed van het spoor, vijf polletjes, 25.31 (E.J. Weeda) / Capelle a/d IJssel, op zand op voormalige werf, 38.31 (J. Anema-Balke).

Apium inundatum (Ondergedoken moerasscherm): op vier plaatsen bij Egmond-Binnen, in drooggevallen duinpoelen, 19.31, 19.32, 19.51 (A. Aptroot; H. van der Goes & T. Baas) / Ommen, Junnerbelten, in bosgreppel, 22.53 (E.J. Weeda) / Bij Dongen, aan de rand van in 1983 gegraven poel in een hooiland; in 1988 28 planten, 44.55 (opg. P. van Ruth).

Arabis glabra (Torenkruid): Amsterdamse Waterleidingduinen, 200 planten, 24.57 (opg. M. Koning).

Arnoseris minima (Korensla): N.W. van Emmen, op gedeeltelijk vergraven voormalig bouwland, 17.37 (opg. H. Pruijssen) / Oud Naarden, graanakker, 26.41 (T. Denters) / in rand roggeakker op landgoed Nijendal, 27.46 (opg. W. Gerritse, J.J. Kleuver & R. Heringa) / Leersumse Veld, roggeakker, 32.54 (opg. A.C. Hoegen & E.J. Weeda).

Aronia × prunifolia (Zwarte appelbes): Z. van Anholt, periodiek vochtige greppel aan rand van vrij droog bos op oud stuifzand, 17.42 (M. Perdeck).

Artemisia absinthium (Absintalsem): Vaassen, wegberm, 27.53 (opg. E. de Boer) / Rijnmond, wegberm op aangevoerd zeezand, 37.22 (opg. P. Florusse) / Zeeuwsch-Vlaanderen, Hoofdplaat, op dijkjes rond oude inlaag, 48.53 (opg. A. de Meijer).

Artemisia biennis (Rechte alsem): Delftse Hout, tussen het riet en op ruig gazon, 37.16 (R. van der Ham) / Rotterdam, op vergraven grond, 37.36 (R. Andeweg) / Dodewaard, in putten langs de rivier, voornamelijk op zandige strandjes, 39.37 (P. Sollman) / Grevenbicht, langs grindgat, 60.31 (J. Pinckaers).[4] — Deze soort toont de neiging tot inburgering. Langs grindgaten en op zandstrandjes langs de grote rivieren houdt zij op enkele plaatsen jaren achtereen stand. Elders is de soort vermoedelijk steeds als adventief te beschouwen.[7]

Artemisia campestris subsp. *campestris* (Wilde averuit): Simpelveld, stationsemplacement, twee planten, 62.25 (opg. T. Mulder & J. Cortenraad).[4]

Asplenium adiantum-nigrum (Zwartsteel): Kornwerderzand, tussen basaltblokken, 10.33 (opg. E. de Boer) / Wieringermeer, Amstelmeerdijk, tussen basaltblokken, 14.25 (K. van Herk) / Vreeswijk, op kademuur, 38.17 (opg. S. Bakker) / Velp, in een put, 40.14 (opg. K. Reinink).

Asplenium fontanum (Genaalde streepvaren): Amsterdam, kademuur, 25.36 (T. Denters).[24]

Asplenium forisiense (Forezstreepvaren): Eindhoven, oever Eindhovens Kanaal, 51.45 (J. Nieuwkoop & J. Spronk).[8]

Asplenium scolopendrium (Tongvaren): Ommen, perron, 22.51 (opg. T. Denters) / Borne, put op boerenerf, 28.46 (opg. H. Reimerink) / Velp, in een put, 40.14 (opg. K. Reinink) / Westervoort, op vochtige muur van een oude steenfabriek, 40.24 (opg. A. Hertog & P. Sollman).

Asplenium trichomanes (Steenbreekvaren): Oldeberkoop, op muurtje kerkhof, 11.55 (opg. D.T.E. van der Ploeg & J. Koopman) / tussen Vijfhuizen en Hoofddorp, op bakstenen muur van voormalig sluizencomplex, 20 planten, 25.42 (R. van der Valk) / Alphen a/d Rijn, op braakliggend stukje opgespoten terrein, op fijne zandgrond met rode hoogovenslakken, 31.41 (A. Boesveld) / muur bij kasteel Haanwijk, 45.43 (opg. J. Bruinsma) / Son, tussen betonplaten, 51.25 (opg. J. Bruinsma).

Astragalus glycyphyllos (Hokjespeul): Dalen, bosrandje, 22.16 (opg. B.N. Blom) / Leerdam, in balkengat van vroegere houtzagerij aan de Linge, 38.48 (J. van Dijk) / Rheden, bosrand, 40.14 (opg. K. Reinink).

Atriplex glabriuscula (Kustmelde): diverse plaatsen op overstoven vloedmerk langs de kust van Schouwen, 42.24, 42.25, 42.26, 42.34, 42:44 (opg. M. Jansen, P. v.d. Reest & J.W. Jongepier) / Neeltje Jans, dijktalud Buitenhaven, 42.44 (opg. G. Rappé) / diverse plaatsen op vloedmerk langs de Westerschelde, 47.47, 48.53, 54.14, 54.15 (opg. A. de Meijer, L. Grootjans, J.W. Jongepier, I. Hlobilová, R. Beijersbergen).

Atriplex laciniata (Gelobde melde): Scheveningen, duinovergang, 30.45 (opg. J.W. Jongepier & I. Hlobilová) / diverse plaatsen op overstoven vloedmerk langs de kust van Schouwen, 42.24, 42.25, 42.26 (opg. M. Jansen, P. v.d. Reest & J.W. Jongepier) / Westerschelde-oever, De Bol, 48.53 (opg. A. de Meijer & R. Beijersbergen).

Atriplex pedunculata (Gesteelde zoutmelde): Texel, De Petten, in zilt grasland, talrijk, 9.43 (V. Westhoff & M.F. van Oosten).[8]

Azolla filiculoides (Grote kroosvaren): Sint Jacobiparochie, 5.36 (opg. P. Sollman)[9] / Witmarsum, een sloot vol, 10.52 (opg. B.E. & E. de Boer) / Hoogeveen, Oude Diepje, 17.52 (opg. R. Haveman) / Dedemsvaart, in de vaart, 22.32 (opg. R. Haveman) / Westervoort, in talloze sloten en vijvers, 40.24 (opg. A. Hertog) / Eindhoven, massaal, 51.55 (opg. J. Nieuwkoop).

Ballota nigra subsp. *foetida* (Stinkende ballote): Sint-Oedenrode, op humusrijk zand in wegberm, 51.15 (opg. J. Bruinsma).

Barbarea intermedia (Bitter barbarakruid): Meeden, kerkhof, talrijk, 12.18 (opg. A.M. Nieuwenhuijs) / gem. Scheemda, in 9 kilometerblokken van atlasblok 7.58, in de meeste zeer talrijk (opg. A.M. Nieuwenhuijs) / Enschede-West, Steenriet, aan de rand van een grazige berm op zand, 34.17 (opg. O. Zijlstra).

Barbarea stricta (Stijf barbarakruid): Dijk Enkhuizen-Lelystad, aan haventje, 20.24 (opg. D.W. Wolfskeel) / Zuidelijk Flevoland, Oostvaardersdijk, 26.13 (opg. D.W. Wolfskeel).

Berteroa incana (Grijskruid): Hillegom, zandige wal aan weg, 24.58 (opg. J.M. de Graaf; G. Baeyens) / IJsselmeerdijk bij Muiden, op zandige ruderale plek, 25.47 (opg. T. Baas) / Sassenheim, op zandberm, 30.18 (opg. J.M. de Graaf).

Beta vulgaris subsp. *maritima* (Strandbiet): Zandvoort, zeereep, 24.38 (opg. P.F. Stolwijk) / Neeltje Jans, talud Buitenhaven, 42.44 (opg. G. Rappé) / Breskens, duinvoet, 48.42 (opg. A. de Meijer).

Bidens connata (Smal tandzaad): Helenaveen, rand afwateringssloot in het veen, 52.52 (opg. J. Bruinsma).

Brachypodium sylvaticum (Boskortsteel): Hillegom, onder jonge aanplant nabij Hillegommerbeek, 25.58 (opg. G. Baeyens).

Briza media (Bevertjes): Breukelen, fort Nieuwersluis, 31.26 (opg. G. van Dijk).

Bromus diandrus: 's-Graveland, braakliggend terrein, 31.18 (T. Denters).

Bromus erectus (Bergdravik): Breukelen, fort Nieuwersluis, 31.26 (G. van Dijk).

Bromus japonicus: Westervoort, talud spoorviaduct, 40.23 (A. Hertog).

Bromus madritensis: Delft, 37.15 (J. Schievink).

Cabomba aquatica (fam. Cabombaceae): Maasbracht, vrij veel in haven, 58.52, zomer '86 (opg. P. Verbeek).[3] — Een Zuidamerikaanse soort die veel als aquariumplant wordt gekweekt.

Calla palustris (Slangewortel): bij Tubbergen, in rietmoeras, 28.26 (opg. R.J. Poot).

Callitriche stagnalis (Gevleugeld sterrekroos): Bocht van Molkwerum, in natte open plekjes in buitendijks grasland, 15.14 (E.J. Weeda).

Caltha palustris subsp. *araneosa* (Spindotter): op twee plaatsen langs het Hollands Diep, 43.25 en 43.36 (opg. H.P. Steenbeek-Duitemeijer).

Calystegia soldanella (Zeewinde): Noordwijk, aan de loefzijde van de zeereep, één kleine plant, 24.47 (opg. E.J. Weeda) / Westerschelde, haventje van Nummer Een, één plant, 48.53 (opg. A. & E. de Meijer).

Campanula medium (Mariëtteklokje): 't Rooth, Kekamigroeve, honderden planten, al sinds vijf jaar aanwezig, zich uitbreidend.[4]

Campanula rapunculus (Rapunzelklokje): Lelystad, op zand, mogelijk 'verwilderd' vanuit een 5 km verderop gelegen heemtuin, 20.54 (opg. S. Kanis-Boer).

Cardamine impatiens (Springzaadveldkers): Overveen, onder bomen bij Kraantje Lek, 25.31 (E.J. Weeda; J.M. de Graaf).

Cardaminopsis arenosa (Rozetsteenkers): Enschede, Goolkatenweg, op open zandgrond langs goederenspoorlijntje, 34.18 (opg. O. Zijlstra) / Ridderkerk, op met lava verharde parkeerplaats, 37.48 (M. Dijksman & R. Andeweg) / gem. Meerkerk, op aangevoerde mijnsteen, 38.36 (opg. W. Jongejan).

Carduus acanthoides (Langstekelige distel): Pannerdens Kanaal, op open plekjes in zandige uiterwaard, 40.34 (P. Sollman).

Carex aquatilis (Noordse zegge): Dalfsen, aan oude Vechtarm ten Z. van de Vecht, 21.58 (opg. J. van Dijk).

Carex buxbaumii (Knotszegge): gem. Staphorst, in schraalland aan slootkant, 21.25 (opg. A. Corporaal).

Carex diandra (Ronde zegge): Staatsnatuurreservaat bij Urk, op kalkhoudende bodem, enkele polletjes, 20.17 (P. Bremer).

Carex distans (Zilte zegge): Gooimeerkust O. van Huizen, tientallen planten, 26.52 (J.B.M. Frencken; A. Farjon).

Carex divulsa (Groene bermzegge): Purmerend, in vochtig schraal graslandje met o.a. Rietorchis, één pol, 19.56 (J.F. Ballintijn). — Deze voorheen vooral in Zuid-Limburg voorkomende soort werd in 1973 bij Voorschoten gevonden[10] en in 1985 bij Amersfoort.[11]

Carex echinata (Sterzegge): Enschede, slootberm langs spoor, 35.11 (opg. T. Denters).

Carex elongata (Elzenzegge): Ankeveen, in berkenbroekbos, 25.57 (opg. T. Denters & B. Vreeken).

Carex hostiana (Blonde zegge): Steenwijk, aan greppel langs spoorweg, op leem, 16.35 (M. Perdeck) / De Veenkampen, Wageningse Binnenveld, één plant, 39.27 (H.J. Altena).

Carex lasiocarpa (Draadzegge): Best, in heiplasje, 51.24 (J. Bruinsma).

Carex lasiocarpa × *riparia (C.* × *evoluta)*: Het Hol, aan oever van verlande plas, 31.27 (K. Zoon).

Carex pilulifera (Pilzegge): Hillegom/Bennebroek, in droog, hooggelegen bos, enkele pollen, 25.41 (J.M. de Graaf).

Carex pulicaris (Vlozegge): De Weerribben, 16.43 (E. Piek).

Carex punctata (Stippelzegge): W. van Amsterdam, opspuitterrein nabij Ruigoord, twee pollen in vochtige primaire-duinvalleivegetatie, 25.23 (T. Denters, T. Baas & B. Vreeken). — Een nieuwe vindplaats van deze zeer zeldzame soort.

Carex rostrata (Snavelzegge): Makkumer Noordwaard, 10.33 (opg. J. de Boer).[6]

Carex sylvatica (Boszegge): Purmerend, in wegberm, 19.56 (J.F. Ballintijn) / Waterland, bosrand bij vijver, 25.11 (opg. J. Mourik) / Leiderdorp, in stadspark, mogelijk ontsnapt uit heemtuin, 30.38 (opg. C. Groen & A. Broersma).

Carex trinervis (Drienerfzegge): Beilen, Zuid-Hijkerzand, grote groeiplaats in vergraste heide, 17.12 (N.J. Bakker). — Een nieuwe vindplaats van deze buiten het kustgebied zeldzame soort.

Carlina vulgaris (Driedistel): Holtum, op terrein bij haven, 60.21 (T. Mulder).[5]

Catabrosa aquatica (Watergras): Veendam, langs sloot bij Winschoterdiep, 7.58; vier kilometerblokken langs sloten in atlasblok 12.18; idem, drie kilometerblokken in 13.11; sloot bij Oude Pekela, 13.22 (all opg. A.M. Nieuwenhuijs) / Campagnonsvaart bij Bontebok en Jubbega, 11.54 en 11.55 (opg. D.T.E. van der Ploeg)[6] / gem. Wasperveen, Polder Ten Kate, aan sloot, 16.36 (opg. M. Perdeck).

Centaurium erythraea (Echt duizendguldenkruid): West-Terschelling, aan zandige slootkant, 5.11 (opg. J. Bunnik) / Heveadorp, langs beek op leem, 40.21 (opg. J.Ph.M. Witte). / Westervoort, op steil sloottalud, 40.34 (opg. A. Hertog) / Schinnen, op droogvallend mijnslik, honderden planten, 60.53 (J. Egelmeers).

Centaurium pulchellum (Fraai duizendguldenkruid): De Twiske, in grasveld, 25.15 (opg. J.F. Ballintijn) / Europoort, op vele plaatsen met opgespoten kalkrijk zeezand, 37.23 / N.O. van Lathum, in ondiepe put langs de IJssel, 40.14 (P. Sollman) / Arnhem-Zuid, op lemig zandterrein, talrijk, 40.22 (opg. N. Zwarts) / Thorn, op eilandjes in oeverzone van grindplas, 58.52 (opg. G. Geraedts) / Maastricht, Hoge Fronten, op open plaatsen in ruigte, 61.28 (opg. T. Mulder) / Simpelveld, stationsemplacement, op open stenige plaatsen, 62.24 (opg. J. Rutten & J. Cortenraad).[5]

Cephalanthera damasonium (Bleek bosvogeltje): bij Dirksland, op zandige dijkhelling, twee vitale planten, 43.22 (opg. G.J. Slob). — De eerste vindplaats van deze orchidee buiten Zuid-Limburg.

Ceterach officinarum (Schubvaren): Den Helder, perronkant, 9.53 (W. de Winter) / Brielle, Slagveld, kademuur van basalt en metselspecie, vier planten, 37.33 (W. Blaas).

Chenopodium botrys (Druifkruid): O. van Tolkamer, strandje langs de Rijn, één plant op open zand, 40.56 (P.F. Stolwijk, P. Spee & O. Zijlstra).

Chenopodium capitatum (Trosaardbeispinazie): Enschede, op overslagterrein, 34.18 (opg. O. Zijlstra).

Chenopodium ficifolium (Rode aardbeispinazie): Duinen van Berkheide, 30.26 (opg. B. ten Haan & C. Vertegaal) / Enschede, 40 planten op overslagterrein, 34.18 (opg. O. Zijlstra).

Chenopodium hybridum (Esdoornganzevoet): Hasselt, wegberm, 21.35 (opg. A. Corporaal) / gem. Nieuwleuven, op gestorte grond, 21.36 (opg. A. Corporaal) / langs fietspad Zandvoort-Noordwijk, 24.47 (opg. P.F. Stolwijk / Amsterdam, haventerrein, op open, omgewerkte zandgrond, tientallen planten, 25.36 (T. Denters).

Chenopodium murale (Muurganzevoet): Den Haag, Westduinen, op zandige helling van nieuw gegraven infiltratiekanaal, 30.53 (opg. J. Mennema).

Chrysosplenium alternifolium (Verspreidbladig goudveil): Tenkinkbos in Ratum, 41.27 (opg. S.H. van den Brand) / tussen Schinnen en Spaubeek langs de Geleenbeek, 60.52 (opg. J. Egelmeers).

Chrysosplenium oppositifolium (Paarbladig goudveil): Westeinderplassen, een flinke vindplaats in iets geëutrofieerd trilveenmoeras tussen riet, 31.12 (B. Vreeken). — Een zeer merkwaardige stand- en vindplaats.

Cicendia filiformis (Draadgentiaan): W. van Nijverdal, ijsbaantje, op leem, 28.31 (opg. P.F. Stolwijk & O. Zijlstra) / gem. Losser, overgang van heide naar hooiland op lemig zand, drie planten, 29.32 (opg. F. Eysink).

Cirsium oleraceum (Moesdistel): O. van Winterswijk, in bermsloot, 41.37 (opg. S.H. van den Brand) / Geleen, aan de oever van de Geleen, 60.42 (opg. J. Pinkaers) / Maastricht, op twee plaatsen langs de Jeker, 61.28 (opg. B. Graatsma; E. Blink) / Valkenburg, langs de Geul, 61.21 (opg. J. Cortenraad).

Clematis vitalba (Bosrank): Borne, station, 28.46 (opg. P.F. Stolwijk & O. Zijlstra).

Coincya cheiranthos (Muurbloemmosterd): Z. van Mariënberg, massaal in enkele bermen, 41.12 (B. te Linde) / 's-Hertogenbosch, in wegbermen, 45.34 (R. van der Meijden).

Conium maculatum (Gevlekte scheerling): Wouw, aan beekoever, 49.26 (KNNV-Roosendaal) / Eindhoven, aan spoorberm op zand, 51.45 (J. Bruinsma) / Heythuijsen, in ruigte in bosje, vrij veel, 58.33 (opg. G. Geraedts).[5]

Coronilla varia (Kroonkruid): Rotterdam, in heesterbeplanting langs de Rijnhaven, 37.37 (R. Andeweg).

Corydalis cava (Holwortel): bij Ratum, op beekoever, mogelijk afkomstig van tuinafval, 41.17 (opg. S.H. van den Brand).

Corylus avellana (Hazelaar): Schouwen, Verklikkerduinen, één grote struik in diepe pan vlak achter de eerste zeereep, 42.24 (E.J. Weeda). — Van Schouwen was deze soort tot dusver niet bekend.

Cotula coronopifolia (Goudknopje): Lauwersmeer, Polder de Band, veel op slikkerige oever, 2.56 (opg. D. Hoekstra & D.T.E. van der Ploeg) / Broeksterwoude, Houtwiel, twee planten in nieuw gegraven petgat, 6.34 (opg. J. Bijlsma).

Crambe maritima (Zeekool): IJmuiden, strandvlakte bij de Zuidpier, 24.18 (opg. J. Mourik) / Katwijk, op talud van basaltblokken bij de buitensluis, 30.29 (A. van de Beek) / Nieuwe Waterweg, op basaltdam, 37.23 (opg. P. Florusse) / Renesse, op twee plaatsen op vloedmerk, 42.25 (opg. M. Jansen, P. v.d. Reest & J.W. Jongepier) / Buitenhaven van Neeltje Jans, 42.44 (opg. G. Rappé) / Zwin, duinvoet aan zeezijde, 47.57 (opg. A. de Meijer) / Breskens, duinvoet, 48.42 (opg. A. de Meijer) / Westerschelde, Nummer Een, op vloedmerk, 48.53 (opg. A. de Meijer).

Crassula tillaea (Mosbloempje): Bij Bergen, in open pioniervegetatie aan rand fietspad, 19.12 (B. Kruijsen).

Crepis biennis (Groot streepzaad): Noordoostpolder, langs een wegberm, 16.42 (opg. P. Bremer).

Crepis setosa (Borstelstreepzaad): Usquert, Middendijk, over ruim 3 km verspreid optredend op steil sloottalud ingezaaid met Rood zwenkgras, 3.54 (E.J. Weeda) / Hengelo, op talud van snelweg in aanleg, 28.57 (opg. J. Bielen) / Oldenzaal, wegberm, 29.41 (opg. P.F. Stolwijk) / Heteren, nieuw ingezaaide wegberm, 33.28 (opg. K. Reinink) / Brummen, op ruigte bij spoorwegovergang, 33.36 (W. & J.G. Anema).

Crepis tectorum (Smal streepzaad): Lheeder Esch, rand graanakker, 17.31 (opg. M. Perdeck) / Leersumse Veld, rand roggeakker, 32.54 (opg. A.C. Hoegen & E.J. Weeda) / Enschede, op droog zand op kade, 34.18 (opg. O. Zijlstra / Doesburg, Fraterwaard, op kade op open plekjes in het gras, 40.16 (P. Sollman).

Crepis vesicaria (Paardebloemstreepzaad): bij Rozenburg, talud Hartelkanaal, op klei, 37.33 (opg. P. Florusse) / Roermond, op diverse plaatsen op industrieterrein, 58.54 (opg. G. Geraedts).[4]

Crithmum maritimum (Zeevenkel): Katwijk, aan stenen beschoeiing aan de zeezijde van de uitwateringssluizen, twee bloeiende planten, 30.26 (opg. J.M. de Graaf; C. Langeveld) / Breskens, stenen duinvoet, 48.42 (opg. A. de Meijer).

Crocus tommasinianus (Boerenkrokus): Texel, in sneeuwklokjesbosje bij De Koog, 9.23 (W. Eelman).

Cruciata laevipes (Kruisbladwalstro): Huizen, bij 't Merk, grazige berm, mogelijk met grond aangevoerd, 26.52 (A. Farjon).

Cuscuta campestris (Veldwarkruid): Grathem, in perceel wortelen, 58.42 (H.J.M. Straathof).

Cuscuta epithymum (Klein warkruid): Donkerbroek, in afgeplagde heide, 11.47 (opg. H. & A. Hoornveld; S. Huitema).[6]

Cuscuta europaea (Groot warkruid): Nieuwegein, op twee plaatsen in ruigten langs Lekoever, voornamelijk op *Urtica dioica*, 38.17 (opg. D. Kerkhof) / Numansdorp, in ruigte langs het Haringvliet, op *Solidago gigantea* en *Urtica dioica*, 43.26 (H.P. Steenbeek-Duitemeijer).

Cuscuta gronovii (Oeverwarkruid): Hillegom, temidden van *Aster*-cultures, 24.58 (T. Rotteveel). — Alhoewel dit niet speciaal in Flora Neerlandica[12] wordt vermeld, blijkt Oeverwarkruid betrekkelijk vaak op *Aster* te woekeren.

Cuscuta lupuliformis (Hopwarkruid): Vianen, op krib aan de Lek en op basaltglooiing Merwedekanaal, op *Urtica dioica*, 38.17 (opg. D. Kerkhof).

Cynodon dactylon (Handjesgras): Hillegom, wegrand op dijkje, 25.41 (opg. E.J. Weeda) / Asten, bij sluiswachtershuis aan de Zuid-Willemsvaart, zeer talrijk, 51.58 (T. Verweij).

Cynoglossum officinale (Veldhondstong): Vianen, op een middeleeuwse stadsmuur, tien planten, 38.17 (opg. D. Kerkhof).

Cyperus fuscus (Bruin cypergras): Borculo, langs een beekoever en op natte, lemige beekdalgrond, 34.33 (K. Pavlick & W. Schippers) / Angerlo, Koppenwaard bij Lathum, in opdrogende platen in uiterwaard, 40.14, 40.24 (P. Sollman) / Pannerdens Kanaal, op kleiig strandje, 40.34 (P. Sollman) / Gennep, in slootrand, 46.34 (R. van Moorsel).

Cyrtomium falcatum (IJzervaren): Haarlem, op basaltmuur langs het Spaarne, twee planten, 25.31 (opg. T. Denters).

Dactylorhiza majalis subsp. *praetermissa* (Rietorchis): Groningen, nabij Eeemshaven, 20 planten, 3.47 (opg. J. Schoonhoven).

Deschampsia setacea (Ruwe smele): W. van Nijverdal, ijsbaantje, 28.31 (opg. P.F. Stolwijk & O Zijlstra) / Barchem, één bloeiend exemplaar en enkele vegetatieve polletjes op venoever, 34.42 (opg. E.J. Weeda).

Dianthus deltoides (Steenanjer): Sassenheim, enkele planten op stenig ruderaal terreintje, 30.18 (opg. J.M. de Graaf) / Westduinen bij Ouddorp, in schrale wegberm, drie planten, 36.57 (opg. R. van der Meijden) / Brouwerspeel, op half verhard, weinig betreden dijkpad, één plant, 52.52 (W. Bruinsma).

Digitaria sanguinalis (Harig vingergras): op perron station Winschoten, 13.12 (opg. A.M. Nieuwenhuijs).

Draba muralis (Wit hongerbloempje): Amsterdam, wegberm, 60 planten op een vierkante meter, in ruige vegetatie met Fluitekruid en brandnetels, 25.45 (B. Vreeken) / Vianen, op twee plaatsen in droge wegbermen, 38.17 (opg. D. Kerkhof).

Dryopteris pseudomas (Geschubde mannetjesvaren): Emmeloorder bos, 15.58 (opg. P. Bremer) / Schokkerbos, slootberm, rand eikebosje, 21.21 (opg. P. Bremer) / Zwolle, bos 't Engelsche Werk, 21.55 (opg. P. Bremer).

Echinodorus ranunculoides (Stijve moerasweegbree): Losser, zeer talrijk in onlangs geschoonde vijver, 29.52 (opg. P.F. Stolwijk).

Echinops sphaerocephalus (Beklierde kogeldistel): Meinweg, in wegberm van station Vlodrop, 58.45 (opg. J.H.J. Klinckenberg).

Empetrum nigrum (Kraaihei): Kuinderbos, op oever van plas De Kuilen, 16.41 (opg. P. Bremer). — De eerste vondst in de IJsselmeerpolders.

Epilobium lanceolatum (Lancetbladige basterdwederik): Mijnberg Oranje-Nassau IV, sinds 1966, sterk in aantal afnemend, 60.54 (opg. T. Mulder & J. Cortenraad).[3]

Epipactis atrorubens (Bruinrode wespenorchis): bij Wylre, in 1983/84 in bosrand onder dicht struikgewas, 12 planten, 62.22 (opg. D. Bal).

Equisetum hyemale (Schaafstro): Leiden, parkeerplaats in de stad, 30.37 (opg. J.M. de Graaf) / gem. Zelhem, in boswal langs zandpad, vanaf 1985, 41.12 (opg. B. te Linde).

Equisetum sylvaticum (Bospaardestaart): Heemskerk, Molenbos, 14 planten op twee plaatsen, 19.52 (Q.L. Slings); wellicht een spontane uitbreiding vanuit atlasblok 25.11 van deze in het Westen van het land zeer zeldzame soort / Ruurlo, langs slootkant in bos, 34.52 (B. te Linde).

Eragrostis megastachya: Oldeberkoop, Meelfabriek, 11.55 (opg. D.T.E. van der Ploeg) / Kapelle, parkeerterrein, 48.38 (J. van Soelen).

Erica cinerea (Rode dophei): Texel, op noordhelling met Struikhei en Duinroosje, 9.43 (C.W.J. Bruin) / Weert, aan rand van lemige slootkant langs het spoor in schraal grasland, 57.37 (opg. I.P. Raemakers) / Beegden, Beegderheide, één struikje in wegberm, 58.43 (opg. J. Geraedts)[5] / Blerick, aan greppel in door vliegdennen overwoekerde vroegere heide, 52.56 (F. Coolen). — Vier nieuwe vindplaatsen van deze zeer zeldzame soort.

Erigeron annuus (Zomerfijnstraal): Almelo, talud spoordijk, 28.35 (opg. O. Zijlstra & P.F. Stolwijk) / Rotterdam, langs oude spoorlijk, 37.47 (R. Andeweg) / gem. Doesburg, op fabrieksterrein langs de IJssel, 40.16 (opg. K. Reinink) / Westervoort, één plant in oeverbeschoeiing van de IJssel, 40.23 (opg. A. Hertog) / Pannerdens Kanaal, ruderaal in hoge uiterwaard, 40.34 (P. Sollman) / Numansdorp, in zand naast trottoir, 43.26 (H.P. Steenkamp-Duitemeijer).

Euphorbia paralias (Zeewolfsmelk): Uitwateringssluizen Katwijk, 30.26 (opg. J.M. de Graaf, C. Langeveld & J. van Dijk) / Breskens, aan duinvoet, 48.42 (opg. A. de Meijer).

Euphrasia stricta (Stijve ogentroost): Baexem, in grazige berm tussen bosje en spoorlijn samen met *Succisa pratensis* en *Solidago virgaurea*, 20 planten, 58.33 (opg. J. Geraedts). — In N.- en M.-Limburg is de soort thans zeer zeldzaam.[4]

Ficus carica (Vijg): Amsterdam, op brugmuur aan de Jacob van Lennepkade, twee planten, 25.35 (opg. T. Denters).

Filago vulgaris (Duits viltkruid): Oosterbeek, spontaan op plek in tuin op stuwwal, 40.22 (B. Mijwaard) / Best, op reeds lang braakliggend industrieterrein op zand, 51.24 (J. Bruinsma).

Fritillaria meleagris (Wilde kievitsbloem): Brederwiede, Dwarsgracht, op twee plaatsen in grasberm, 16.54 (opg. J.J. Kleuver; H.M. Kool-Kleuver) / Vlaardingen, langs de Maasdijk, 33 planten, 37.34 (opg. W. Rozema).

Fumaria capreolata (Rankende duivekervel): Groningen-stad, in schooltuintjes, 7.43 (H. Holsteijn).

Fumaria muralis (Middelste duivekervel): Hengelo, in wegberm op zand, 28.57 (opg. P.F. Stolwijk) / Oldenzaal, op braakliggend bouwterrein, 29.41 (opg. P.F. Stolwijk) / Enschede, twee plaatsen, op zandgrond langs fietspad en langs goederenspoorlijn, 34.18 (opg. O. Zijlstra) / Geldrop, op drie plaatsen op humushoudend zand, in plantsoen bij het station, onder een heg bij een kerkhof en op het talud van een spoordijk, 51.46 (opg. J. Bruinsma; J. Spronk).

Gagea pratensis (Weidegeelster): Groenendaal bij Heemstede, op twee plekjes langs weg door parkbos, 25.41 (opg. E.J. Weeda).

Galeopsis pubescens (Zachte hennepnetel): Z.O.-Amsterdam, opgespoten terrein, één plant, 25.45 (P.F. Stolwijk).

Gentiana cruciata (Kruisbladgentiaan): Amsterdanse Waterleidingduinen, diverse plaatsen in vochtige valleien, 24.48 (opg. A. Ehrenburg & J. Mourik) / Berkheide, 30.25 (opg. C. Groen & A. Broersma).

Geranium columbinum (Fijne ooievaarsbek): Fochteloërveen, langs met schelpen verhard fietspad, 12.41 (opg. J. Oosterloo) / Havelterberg, in berm van met sintels en schelpen verhard fietspad, vanaf 1986, in 1990 50 planten, 16.47 (M. Perdeck) / Montferland, bij Galgenberg, op lemig paadje, 40.47 (P. Sollman).

Geranium purpureum Vill. (Klein robertskruid): Z.O.-Beemster, op enkele plaatsen in een plantsoen en in een nabijgelegen tuin, 19.25 (J.F. Ballintijn) / Overveen, in het ballastbed van het spoor bij het station, en (samen met *G. robertianum*) in een tuin van het nabijgelegen landgoed, 25.31 (J.F. Ballintijn). — De eerste vermeldingen voor Nederland. De soort is, gezien de aard van de standplaatsen die als min of meer natuurlijk voor dit taxon kunnen worden beschouwd, opgenomen in de 21e editie van de Heukels-Flora.[18]

Geranium pyrenaicum (Bermooievaarsbek): Roggebotzand, bij Hanzeweg, in bosrand op kalkhoudend zand, 21.42 (opg. P. Bremer) / Oldenzaal, massaal in plantsoen, 28.48 (opg. J. Oosterloo).

Glaucium flavum (Gele hoornpapaver): Renesse, op drie plaatsen op vloedmerk en bij duinovergang, 42.25 (opg. M. Jansen, P. v.d. Reest & J.W. Jongepier) / Breskens, aan duinvoet, 48.42 (opg. A. de Meijer), Westerschelde, Nummer Een, op vloedmerk, 48.53 (opg. A. & E. de Meijer).

Gnaphalium luteo-album (Bleekgele droogbloem): Texel, het Witte Gat, jonge secundaire duinvallei, 9.43 (C.J.W. Bruin); de eerste vondst op Texel na 1950 / Lelystad, op opgespoten zand, 20.55 (opg. S. Kanis-Boer) / zandige kopjes, 27.25 (P. Sollman) / Den Haag, Westduinen, op zand bij recentelijk gegraven infiltratieplas, 30.53 opg. J. Mennema) / Alphen a/d Rijn, op opgespoten zand, 31.31 en 31.41 (opg. A. Boesveld) / Z. van Zutphen, op slikkige steen langs IJsseloever, 33.46 (P. Sollman) / Hoekse Waard, op zandige strook langs Oude Maas met *Herniaria glabra*, 37.58 (opg. H.P. Steenbeek-Duitemeijer) / in drooggevallen sloot bij het Wilhelminakanaal en aan de rand van een leemput, 44.55 (opg. P. van Ruth) / Roosendaal, industrieterrein, 49.17 (C. van Oers).

Groenlandia densa (Paarbladig fonteinkruid): Middelsloot, in ijzerhoudend water van sloot, 21.46 (opg. H. Kluijfhout) / Huizen, in een wetering, 26.52 (A. Farjon).

Guizotia abyssinica (Gingellikruid): Gorssel, aan zandgat, vijf bloeiende planten, 33.26 (opg. W. & J.G. Anema & G. Geerse) / gem. Doesburg, op strandje langs de IJssel, één bloeiende plant, 40.16 (opg. K. Reinink).

Gymnocarpium dryopteris (Gebogen driehoeksvaren): Lonnekerberg, langs fietspad onder beuken, 28.58 (opg. O. Zijlstra / Delden-Beckum, in beschaduwde greppelrand, 34.16 (opg. E.J. Weeda).

Herniaria glabra (Kaal breukkruid): bij Norg, op een parkeerplaats, 12.22 (opg. J.A. Hendriks) / Bloemendaal aan Zee, wegrand, 24.28 (opg. E.J. Weeda) / IJmuiden, verlaten fabrieksterrein, 25.11 (opg. J. Mourik) / Heemstede, tussen bestrating, 25.31 (opg. J. Mourik) / Amsterdam-Sloterdijk, op perron, 25.34 (opg. L. Freese-Woudenberg) / Hoekse Waard, op zandige strook langs Oude Maas met *Gnaphalium luteo-album*, 37.58 (opg. H.P. Steenbeek-Duitemeijer) / Helenaveen, op met puin en zand verhard veenpad, 52.52 (opg. J. Bruinsma).

Herniaria hirsuta (Behaard breukkruid): Enschede, op middenberm op zand in half-open begroeiiing met o.a. veel *Plantago coronopus*, 34.18 (opg. P.F. Stolwijk).

Hieracium aurantiacum (Oranje havikskruid): bij Meeden-Veendam, in vijf kilometerblokken van 12.18 (opg. A.M. Nieuwenhijs) / Winschoten, aan greppels, op twee plaatsen, 13.11 (opg. A.M. Nieuwenhuijs) / Enschede, fabrieksterrein, op grazige zandgrond, 34.18 (O. Zijlstra) / Halle, aan droge slootkant, drie planten, 41.12 (opg. B. te Linde).

Hieracium × *brachiatum*: Roermond, industrieterrein, 58.54 (opg. J. Geraedts) / Spoorwegterreinen te Spekholzerheide en Simpelveld, 62.24 (opg. J. Geraedts; J. Cortenraad).[4]

Hieracium caespitosum (Weidehavikskruid): Veenhuizen, aan schelpenfietspad langs Fochteloërveen, 12.42 (opg. J. Oosterloo) / Meeden, aan een droge greppelrand, op twee plaatsen, 12.18 (opg. A.M. Nieuwenhuijs) / Scheemda, bovenaan sloottalud, 13.11 (opg. A.M. Nieuwenhuijs / gem. Staphorst, in vochtig grasland, 21.26 (opg. A. Corporaal).

Hieracium × *flagellare*: Enschede, fabrieksterrein, 40 planten op grazige zandgrond, 34.18 (O. Zijlstra).

Hieracium maculatum (Bochtig havikskruid): N. van Veendam, in wegberm, 12.28 (A.M. Nieuwenhuijs) / Almen, aan hoge, zandige wegberm in bos, 33.38 (W. & J.G. Anema) / Weert, langs schouwpad op stationsterrein, 57.38 (opg. W. de Veen).[5]

Hieracium murorum (Muurhavikskruid): Mariënheuvel, Heemstede, in droge bosweide, 25.41 (opg. J.M. de Graaf) / Enschede, op twee plaatsen, onder berken en onder eiken op goede grond, 34.18 (O. Zijlstra).

Hierochloe odorata (Veenreukgras): gem. Ruinen, in dichtgegroeid veengat, 16.48 (opg. M. Perdeck) / Ommerveld, langs bosstrook, 22.31 (opg. J. Brouwer) / O. van Vilsteren, in drassig hooiland langs verlengde oude Vechtarm, 22.51 (opg. M. Heinen).

Hirschfeldia incana (Grijze mosterd): Vianen, aan brede slootberm, 38.17 (opg. D. Kerkhof).

Hyoscyamus niger (Bilzekruid): Breskens, op afgeslagen stuk van kleidijk, 48.42 (opg. I. Hlobilová & J.W. Jongepier).

Hypericum elodes (Moerashertshooi): Broeksterwoude, petgat, 6.34 (opg. J. Bijlsma) / Z.O. van Dongen, aan de rand van gegraven poelen, 44.55 (opg. P. van Ruth) / bij Wilhelminakanaal, langs oever van gegraven vijver, 50.16 (opg. P. van Ruth).

Hypericum humifusum (Liggend hertshooi): Veendam, onderaan sloottalud, 13.21 (opg. A.M. Nieuwenhuijs).

Hypochaeris glabra (Kaal biggekruid): Leersumse Veld, akkerrand, 39.14 (opg. A.C. Hoegen & E.J. Weeda).

Illecebrum verticillatum (Grondster): N. van Hellendoorn, massaal in berm zandweg, 28.22 (opg. G. de Groot & J.J. Kleuver) / W. van Apeldoorn, langs het spoor, talrijk, 33.22 (opg. R. Knol).

Inula britannica (Engelse alant): Roetwaard, op stenen langs de IJssel, 27.35 (opg. J.J. Kleuver) / Wilp, zandgat langs de IJssel, talrijk, 33.16 (opg. R. Knol) / Woudrichem, langs de Boven-Merwede, 38.56 (opg. C.D. van Oosten) / Westervoort, op kribben, 40.33 (opg. A. Hertog).

Inula conyzae (Donderkruid): Groesbeek, één plant in heideachtige berm, 46.12 (E.J. Weeda).

Inula helenium (Griekse alant): Stamproy, aan de O.-zijde van het Wijffelterbroek, in vochtige berm tussen Riet en Moerasspirea, 20 planten, lijkt ter plaatse volledig ingeburgerd, 57.47 (opg. J. Cortenraad).[5]

Ipomoea hederacea: Olst, Welsumer waarden, op stenen langs de IJssel, 27.45 (J.J. Kleuver).

Isatis tinctoria (Wede): Sleewijk-Woudrichem, op zandduin langs de Boven-Merwede, 38.56 (opg. C.D. van Oosten) / Havikerwaard, wegberm, één plant, 40.15 (opg. W. de Haan).

Iva xanthifolia (Iva): Enschede, op kade aan het Twentekanaal, 50 planten op zand tussen bestrating, 34.18 (O. Zijlstra, K. Ybema & J. Koopman).

Juncus alpinoarticulatus subsp. *alpinoarticulatus* (Alpenrus): Lathum, talrijk in ondiepe, recent gegraven put, 40.14 (P. Sollman).

Juncus ambiguus (Zilte greppelrus): Kuinre, Oude Haven, 16.41 (opg. K. Meijer) / Mariapeel, massaal aan beschaduwde, vochtige bospaadjes, 52.53 (R. Haveman & H. Kuipers).

Juncus ensifolius (Zwaardrus): Odijk, vrij forse pol in ruigtvegetatie onderaan slootoever, 32.51 (K. Uilhoorn). — Het vermoeden bestaat dat deze Noordamerikaanse soort in ons land via tuincentra, die de soort als moerasplant aanbieden, verbreid wordt.

Juncus filiformis (Draadrus): Z. van Vlagtwedde, op enkele plaatsen langs de Ruiten A, 13.43 (opg. M. v.d. Velde).

Juncus inflexus (Zeegroene rus): Adorp, twee pollen aan slootkant, 7.33 (opg. E.J. Weeda).

Juncus tenageia (Wijdbloeiende rus): gem. Lochem, op geplagd stukje natte heide, 34.42 (opg. P. Aukes & A. Farjon).

Kickxia elatine (Spiesleeuwebek): Weert, in ruigte op droge, uit klei en cadmiumhoudende sintels bestaande dijk, 57.37 (opg. I.P. Raemakers).

Kickxia spuria (Eironde leeuwebek): Wilp, in bietenakker, 33.16 (W.J. ten Hove).

Koeleria phleoides: Hasselt, kade langs het Zwarte Water, 21.35 (J.J. Kleuver).

Lamium maculatum (Gevlekte dovenetel): Best, aan rand van jonge sparrenaanplant op humusrijk zand, 51.24 (J. Bruinsma).

Lamium purpureum var. *incisum* (Ingesneden dovenetel): gem. Losser, in berm, 29.42 (opg. P.F. Stolwijk).

Lathyrus sylvestris (Boslathyrus): Enschede, op talud snelweg, 34.17 (opg. P.F. Stolwijk) / Helenaveen, op half verhard pad in afgegraven veen, één grote plant, 52.52 (T. Teeuwen).

Lathyrus tuberosus (Aardaker): Kornwerderzand, oever IJsselmeer, 10.23 (opg. E. de Boer).

Leersia oryzoides (Rijstgras): gem. Steenwijk, talrijk langs beschaduwd bospad op natte, voedselrijke plaats, 16.45 (opg. A. Corporaal).

Legousia speculum-veneris (Groot spiegelklokje): in roggeakker op landgoed Nijendal, enkele planten, 27.46 (opg. W.G. Gerritse, R. Heringa & J.J. KLeuver).

Leonurus cardiaca (Hartgespan): Spoordijk bij Deventer, 33.16 (opg. J. Oosterloo) / Z. van Mariënvelde, op twee plaatsen in wegberm nabij boerderij, 41.12 (B. te Linde) / Eindhoven, ruderaal terrein onder vlierheg, 51.45 (M. Spooren).

Lepidium campestre (Veldkruidkers): Oostvaardersdijk, 20.54 (Pl.w.g. KNNV) / Amersfoort, aan bosrand in grasland, 32.33 (opg. J. Egelmeers).

Lepidium heterophyllum (Rozetkruidkers): N. van Veendam, aan sloottalud, 12.18 (A.M. Nieuwenhuijs) / tussen Lochem en Barchem, in droge schrale berm, 34.32 (G. Boedeltje).

Leucojum aestivum (Zomerklokje): Kanaal door Voorne, tussen het riet, 20 pollen, 37.43 (O. van Hest).

Leucojum vernum (Lenteklokje): Driehuis, landgoed Waterland, 25.11 (opg. J. Mourik) / Bloemendaal, in bosrand van begraafplaats, 25.21 (opg. J. Mourik) / Koekoeksduin, oude buitenplaats, 25.41 (opg. J.M. de Graaf).

Lilium bulbiferum subsp. *croceum* (Roggelelie): M.-Drenthe, in bosrand grenzend aan akker, op de es (F. Bos & J.J. Barkman).[13]

Limosella aquatica (Slijkgroen): Enschede, op de bodem van een drooggevallen vijver, 34.17 (opg. O. Zijlstra) / gem. Steenderen, op drooggevallen IJsseloever, 33.56 (opg. B.F.M. Wijlens) / Enschede, aan oever van recent gegraven vijvertje op open, lemige, natte grond, 34.17 (opg. P.F. Stolwijk) / Achthoven, op blootgewoelde slikplaat langs de Lek, 38.26 (opg. W. Jongejan & J. v. Straten) / W. van Werkendam, oever Nieuwe Merwede, zeer talrijk, 44.14 (opg. C.D. van Oosten).

Linaria repens (Gestreepte leeuwebek): Boekelo, spoorwegemplacement, 34.27 (O. Zijlstra).

Linum catharticum (Geelhartje): gem. Losser, overgang van heide naar hooiland op lemig zand, 29.32 (opg. F. Eysink).

Lithospermum officinale (Glad parelzaad): Venlo, Groote Heide, in zoom van struweel van Amerikaanse vogelkers en op open, omgewoelde plaatsen, tientallen planten, 58.17 (opg. W. Jansen) / Bemelen, Hoefijzer, enkele planten in grasland voor ingang mergelgroeve, 62.21 (opg. H. Hilligers).[5]

Littorella uniflora (Oeverkruid): Nuilerveld, venoever, zeer talrijk, 17.42 (opg. R. Haveman) / W. van Nijverdal, ijsbaantje, 28.31 (opg. P.F. Stolwijk & O. Zijlstra) / gem. Ruurlo, op plagvlakte in drassige heide op leem, talrijk, 34.52 (B. te Linde) / Goeree, Ouddorp, ijsbaantje, talrijk, 36.58 (opg. M. Annema; R. van der Meijden).

Ludwigia palustris (Waterlepeltje): gem. Weerselo, drooggevallen deel aan plasoever, op zandige, humeuze bodem, 28.58 (O. Zijlstra) / gem. Barneveld, aan beschaduwde oeverrand van een poel op zandgrond, 50 planten, 32.36 (V. Westhoff) / gem. Sevenum, in drooggevallen sloot met *Hottonia*, 52.54 (P. van den Munckhof).

Luronium natans (Drijvende waterweegbree): Boxtel, in bermsloot, in helder, 20 cm diep water op zand, vier pollen, 45.52 (J. Bruinsma).

Luzula sylvatica (Grote veldbies): Noordlagerbos bij Mantinge, in oud Fago-Quercetum, 17.34 (R. Haveman).

Lycopodium annotinum (Stekende wolfsklauw): Koninklijke houtvesterij Het Loo, vier pollen, in aanplant van Douglasspar en Grove den, 27.43 (J.H. Kuper).

Lycopodium clavatum (Grote wolfsklauw): Fochteloërveen, berm, 12.41 (opg. J. Oosterloo) / Berm autosnelweg tussen 't Harde en Wezep, enkele zeer grote groeiplaatsen, 27.23 (opg. J.J. Kleuver) / Berm autosnelweg O. van Nunspeet, in open heidevegetatie, twee grote vitale plakkaten, 27.32 (H. Greven) / Losser, in geplagd stukje heide, 29.52 opg. A.J. Dijkstra) / Horn, aan afrit autosnelweg, 58.43 (opg. S. & W. Janssen) / Koningsbosch, in berkenopslag op vochtige bodem in zandafgraving, 60.23 (opg. M. van Dijk).

Lycopodium inundatum (Moeraswolfsklauw): Schuilenburg, industrieterrein, 6.55 (opg. R. Hobbenschot)[6] / Z.W. van Hengelo, wegberm op vochtige zandgrond, zeer talrijk, 34.16 (opg. O. Zijlstra) / Reuselse Moeren, 56.28 (opg. Flor. werkgr. KNNV).

Lycopodium selago (Dennewolfsklauw): Kuinderbos, talrijk langs oever ontzandingsplas, 16.41 (W.J. Holverda & P.H. Hovenkamp).

Lythrum portula (Waterpostelein): Veendam-Meeden, op twee plaatsen in sloten, 12.18 (opg. A.M. Nieuwenhuijs / Scheemda, op twee plaatsen in sloten, 13.11 (opg. A.M. Nieuwenhuijs) / Ommen-Vilsteren, op natte plekken in glooiend grasland, 22.51 en 22.52 (opg. J. Brouwer) / Hengelo, in nieuw gegraven sloot, 28.57 (opg. O. Zijlstra & P.F. Stolwijk) / Z. van Mariënberg, in droogevallen sloten, 41.12 (B. te Linde).

Malva alcea (Vijfdelig kaasjeskruid): Enschede, haventerrein, 8 planten op stenige grond, 34.17 (opg. O. Zijlstra, K. Ybema & J. Koopman).

Malva pusilla (Rond kaasjeskruid): O. van Wilp, in bietenakker, 33.16 (W.J. ten Hove).

Matteuccia struthiopteris (Struisvaren): Noordwijkerhout, vrij veel verwilderd aan parkrand, 24.57 (opg. J.M. de Graaf) / Driehuis, begraafplaats, vrij veel verwilderd over het hele terrein, 25.11 (opg. J.M. de Graaf) / Heemstede, Huis te Manpad, 25.41 (opg. J.M. de Graaf) / Enschede, Horstlanden, in gekapt bos en aan beschaduwde greppel, 34.18 (P. Spee).[14]

Medicago arabica (Gevlekte rupsklaver): Alkmaar-N., in grasveld bij station, 19.23 (opg. T. Damm) / Groenendaal, op ruderale plaats aan bosrand, 33.53 (opg. K. Reinink) / Vianen, op grazige dijk op klei, talrijk, 38.17 (opg. D. Kerkhof).

Medicago falcata (Sikkelklaver): Diemen, op vochtige laagte langs kanaaloever, 25.47 (K. Zoon) / Enschede, langs spoorbaan op grazige zandgrond, 10 planten, 34.18 (O. Zijlstra).

Medicago × varia (Bonte luzerne): IJmuiden, zeereep nabij Zuiderpier, 24.18 (opg. J. Mourik) / Alphen a/d Rijn, in wegberm op droge zandgrond, 31.32 (A. Boesveld) / Rotterdam, Charloise Hoofd, op overgroeid basalttalud langs de Nieuwe Maas, 37.47 (R. Andeweg).

Mentha longifolia (Hertsmunt): O. van Oldenzaal, langs spoorlijn, 29.41 (P.F. Stolwijk & O. Zijlstra) / Vught, beekoever, 45.42 (J. Bruinsma).

Mentha suaveolens (Witte munt): Weest, in grazige wegberm bij station, 57.38 (J. Bruinsma).

Menyanthes trifoliata (Waterdrieblad): Oude Pekela, aan in 1980 gegraven plas, 13.21 (opg. A.M. Nieuwenhuijs) / Uithuizen, Menkemaborg, rand van een brede sloot, 3.55 (opg. E.J. Weeda).

Mimulus guttatus (Gele maskerbloem): Haarlemmermeer, op twee plaatsen aan waterkant Ringvaart, 25.51 (opg. J.M. de Graaf) / Nieuwkoop, slootkade, 31.34 (opg. D.W. Wolfskeel).

Montia fontana subsp. *chondrosperma* (Klein bronkruid): Veendam, op veengrond in tuincentrum, 12.17 (opg. A.M. Nieuwenhuijs) / Mariënvelde, op drassige plek in maïsakker, 41.12 (opg. B. te Linde) / Eindhoven, op open, lemige grond op kerkhof, 51.44 (M. Spooren).

Myriophyllum alterniflorum (Teer vederkruid): Bergummermeer, in schone sloot, 6.54 (J. van der Heede) / Op drie plaatsen in de Ruiten A, 13.32, 13.33 en 13.43 (M. v.d. Velde).

Myriophyllum aquaticum (Parelvederkruid): Wassenaar, Rijksstraatweg, vele planten in sloot bij buitenplaats Zuidwijk, 30.36 (opg. J.M. de Graaf).

Najas marina (Groot nimfkruid): Amsterdamse Waterleidingduinen, infiltratieplas, 24.48 (W.J. Kuijper).

Nicandra physalodes (Zegekruid): Warmond, op aangebrachte grond, 30.27 (opg. J.M. de Graaf) / Enschede, in perkje, 34.18 (O. Zijlstra) / Nispen-Eerenburg, één plant in veld witlof, 49.36 (opg. J. Pinseel).

Nicotiana rustica (Boerentabak): Hillegom, 25.51; Oegstgeest, 30.27; Leiden, 30.37; alle op ruderaal terrein en steeds begeleid door Tomaat (J.M. de Graaf).

Oenanthe crocata (Dodemansvingers): Voorne, Strypemonde, aan oever van snelstromend waterloopje, 70 planten, 37.31 (R. van der Meijden, W.J. Holverda & H. Duistermaat). — Mogelijk betreft het hier de plaats waar de soort zich voor het eerst in Nederland gevestigd heeft, en is de eerst ontdekte vindplaats in Voorne's Duin[16] een latere vestiging.

Oenanthe lachenalii (Zilt torkruid): Den Haag, De Uithof, in oevervegetatie van de Kikkerplas, 30.54 (opg. A. Blok & J. Mennema).

Ophioglossum vulgatum (Addertong): Rossum, in verlaten kleigroeve, 29.31 (opg. J. Bielen).

Ophrys apifera (Bijenorchis): Veermansplaat, 2 planten, 42.28 (opg. G.J.C. Buth) / Wolphaertsdijk, één plant in wegberm, 48.26 (opg. J.M. Reitsma).

Oreopteris limbosperma (Stippelvaren): Norg, Tonckensbosch, langs greppel in Douglasspar-opstand, 12.32 (opg. P. Bremer) / Boerskotten, op twee plaatsen in ondiepe greppel, 29.41 (opg. P. Bremer) / Boxtel, in beschaduwde greppel, 45.53 (opg. J. Bruinsma).

Origanum vulgare (Wilde marjolein): Roggebotzand, greppelkant-bosrand, 21.42 (opg. P. Bremer).

Ornithopus perpusillus (Klein vogelpootje): Leerdam, spoorwegemplacement, 38.47 (opg. W. Jongejan).

Orobanche hederae (Klimopbremraap): Wageningen, honderden planten in de omgeving van de stadwallen, 39.27 (opg. A. de Meijer).

Orobanche minor (Klavervreter): Rottumeroog, één plant in binnenduintje, 3.23 (W. Weijman).

Orobanche reticulata (Distelbremraap): Ooypolder, op *Cirsium arvense*, verscheidene plaatsen op dijken, 40.53 en 40.54 (P. van Beers) / Lopikerwaard, op *Cirsium arvense* langs wandelpaden in recent aangelegd bos, 38.17 (F. Mayenburg). — Recentelijk hebben ons, naast de hier vermelde, nog zes (nieuwe) opgaven bereikt van deze soort. Daar de soort gemakkelijk te verwisselen is met andere bremraapsoorten kunnen wij zulke meldingen alleen opnemen als er materiaal is bijgevoegd.

Osmunda regalis (Koningsvaren): Zeewolde, Nulderhoek, op vochtig zand, 26.55 (opg. C. Veenhuizen).

Oxalis acetosella (Witte klaverzuring): Haarlem, in op twee plaatsen talrijk in Elzenbroekbos, 25.32 (B. Vreeken). — In het Westen van het land komt deze bosplant zeer weinig voor.

Parentucellia viscosa (Kleverige ogentroost): Rotterdam, in met gras begroeide middenberm, 37.36 (opg. R. Andeweg) / Goirle, aan slootkant bij zandwinplaats, 50.27 (opg. L. van Zeeland) / Baarle-Nassau, in wegberm tussen jonge eiken en berken, tien planten, 50.45 (opg. J. Anema-Balke).

Parietaria judaica (Klein glaskruid): Westervoort, op basalt onder IJsselbrug, 40.24 (P. Sollman & A. Hertog) / Eindhoven, kademuur, tien planten, 51.45 (opg. J. Bruinsma) / Weert, op muur, 57.38 (opg. via T. Mulder).[17]

Pedicularis sylvatica (Heidekartelblad): Ruurlo, in heischaalland, één plant, 34.52 (opg. B. te Linde).

Pentaglottis sempervirens (Overblijvende ossetong): Zandvoort-Middenduin, langs bosrand op diverse plaatsen, 25.31 (opg. H.N. Leys) / Enschede, Lonneker, aan boszoom en in grasland, 34.18 (opg. P.F. Stolwijk) / Sliedrecht, open dijkhelling, 38.53 (opg. D.W. Wolfskeel).

Phegopteris connectilis (Smalle beukvaren): Kuinderbos, 16.31 (P. Bremer) / Witteveen, greppelkant langs bosrand, 17.35 (A.C.J. Dijkstra) / Ommen-Hardenberg, Stegeren, in greppel in gemengd bos, 22.43 (P. Bremer) / Z.O. van Ommen, Junnerbelten, in greppelkant in licht gemengd bos, 22.53 (P. Bremer) / Oldenzaal-Lonneker, Lonnekerberg en Deurningerbeer, 28.58 (P.F. Stolwijk & O. Zijlstra) / Losser, Snoeijinksbeek, 29.52 (opg. P. Bremer) / Delden-Beckum, in beschaduwde greppelkant, 34.16 (opg. E.J. Weeda) / Boekelo, bosgreppel, 34.17 (R. Douwes).

Physalis peruviana: Arnhem, op krib langs de Rijn, één plant, 40.23 (opg. K. Reinink).

Picris echioides (Dubbelkelk): Amsterdam, aan slootberm, 2 planten, 25.34 (J.R. Odink) / Leiden, op braakliggend bouwterrein, 30.37 (opg. J.M. de Graaf) / Roelofarendsveen, dijk langs de Brasemermeer, 31.21 (opg. J.M. de Graaf) / Giessenburg, wegkant, 38.54 (opg. A.J. van Oosten) / Numansdorp, in grasglooiing langs sloot, 43.26 (H.P. Steenbeek-Duitemeijer) / Nieuwendijk, wegberm, 44.15 (opg. C.D. van Oosten) / Nederweert, op braakliggend industrieterrein, 58.21 (A. Frenken) / Schinnen, op stenige, vochtige bodem, 60.53 (opg. J. Egelmeers).

Picris hieracioides (Echt bitterkruid): Enschede, in ruigte op voormalig emplacement, 34.28 (opg. P.F. Stolwijk) / Geldrop, langs met kalksteen verhard fietspad, 51.56 (opg. J. Birza).

Pilularia globulifera (Pilvaren): Slootoever aan Sanjesreed achter Oenkerk, 6.42 (opg. D.T.E. van der Ploeg) / Boerakker, in greppel langs autosnelweg, 6.58 (H. Hut) / In het water en langs de oever van een afgesneden arm van de Ruiten A, 13.33 en 13.34 (opg. M. v.d. Velde) / Z.O. van Dongen, in een gegraven poel, 44.55 (opg. P. van Ruth).

Pimpinella saxifraga (Kleine bevernel): Sint-Oedenrode, in wegberm op humusrijk zand, 51.15 en 51.25 (J. Bruinsma).

Poa bulbosa (Knolbeemdgras): Koningshof nabij Westerduinweg, 24.38 (opg. J. Mourik).

Polycarpon tetraphyllum: Dordrecht, in het midden van de stad tussen stenen, 44.12 (C. Zomer-Bos).

Polygala serpyllifolia (Liggende vleugeltjesbloem): Nijverdal, aan droge sloot onderaan de spoordijk, 28.31 (J.H. Alferink).

Polypogon monspeliensis (Baardgras): Texel, in uitgestoven vallei, 9.43 (C.J.W. Bruin) / Leiden, braakliggend zandig terrein langs de Oude Rijn, 20 pollen, 30.37 (R. van der Meijden). — Het lijkt er op dat deze soort zich inderdaad[18] in het kustgebied aan het uitbreiden is.

Polystichum aculeatum (Stijve naaldvaren): Lelystad, Overijsselse Hout, 20.55 (opg. via A. Smit).[19]

Polystichum lonchitis (Lansvaren): Lelystad, Overijsselse Hout, 20.55 (opg. via A. Smit).[19] — De tweede vindplaats van deze bijzondere soort, wederom in de IJsselmeerpolders!

Polystichum setiferum (Zachte naaldvaren): Lelystad, Overijsselse Hout, 20.55 (opg. via A. Smit)[19] / Den Haag, op muur aan Mauritskade, 30.45 (A. van Heerden) / Bunderbos, in afwateringsputten langs de spoorbaan, 60.51 (A. Koster).

Portulaca oleracea (Postelein): IJmuiden, tussen straatklinkers, 25.11 (opg. J. Mourik).

Potamogeton acutifolius (Spits fonteinkruid): N.W. van Tiel, op drie nabijgelegen plaatsen in sloten, 39.33 (C. Groen) / gem. Giesbeek, in kleigaten in de Vaalwaard, 40.15 (opg. K. Reinink).

Potamogeton alpinus (Rossig fonteinkruid): in het water van een afgesneden arm van de Ruiten A, 13.22 en 13.32 (opg. M. v.d. Velde) / Zwolle, Willemsvaart, in oeverzone, 21.55 (T. Denters) / De Marsen, sloot, 21.56 (opg. H. Kluyfhout) / Hummelo, gegraven plas, 40.17 (B.F.M. Wijlens & E.J. Weeda) / Sint-Odiliënberg, is sloten samen met *Utricularia australis*, 58.54 (opg. P. Verbeek).[5]

Potamogeton coloratus (Weegbreefonteinkruid): Texel, Pompevlak, talrijk in ondiepe duinplasjes, 9.43 (C.J.W. Bruin).

Potamogeton compressus (Plat fonteinkruid): Westervoort, enkele planten in een vrij diepe sloot, 40.24 (opg. A. Hertog).

Potamogeton × fluitans (Vlottend fonteinkruid): In sloot aan Sanjesreed achter Oenkerk, tussen de oudersoorten, 6.42 (opg. D.T.E. van der Ploeg).

Potamogeton gramineus (Ongelijkbladig fonteinkruid): De Rekken, aan de rand van een vijf jaar eerder gegraven poel, 44.55 (opg. P. van Ruth).

Potamogeton obtusifolius (Stomp fonteinkruid): Deldenerbroek, in kwelsloot met Waterviolier, 28.55 (opg. P. Bremer) / Vught, in vijver, 45.42 (J. Bruinsma) / Best in ringvijver, 51.23 (opg. J. Bruinsma) / Eindhoven, in Eindhovens Kanaal, 51.45 (J. Bruinsma) / Mierlo, in slootjes, massaal, 51.47 (J. Bruinsma) / Valkenswaard, in voedselrijker wordend heideven, 57.15 (J. Bruinsma).

Potamogeton polygonifolius (Duizendknoopfonteinkruid): In het water van een afgesneden arm van de Ruiten A, 13.43 (opg. M. v.d. Velde) / Zegveld, in een slootje met mesotroof water, 31.44 (P. Schipper & A. Rossenaar).

Potamogeton praelongus (Langstengelig fonteinkruid): Harderwijk, talrijk in vijver aan de rand van oude binnenstad, 26.47 (N.C.M. Maes).

Potamogeton × zizii (Gegolfd fonteinkruid): In sloten aan Sanjesreed achter Oenkerk, talrijk, 6.42 (opg. D.T.E. van der Ploeg).

Potentilla argentea (Viltganzerik): Enschede, op droge grazige zandgrond, talrijk, 34.18 (opg. O. Zijlstra) / Keer, Schiepersberg, aan bovenrand Julianagroeve, 62.21 (opg. H. Hilligers).[3]

Potentilla norvegica (Noorse ganzerik): Elp-Schoonlo, in zandige berm, 17.15 (J.A. Hendriks).

Potentilla supina (Liggende ganzerik): Welsum, aan oever zandput langs de IJssel, 27.35 en 27.45 (opg. A. Corporaal; J.J. Kleuver) / Hengforder Waarden, in kleigat, 27.55 (opg. J.J. Kleuver) / Gorssel, aan zandgat, 33.26 (opg. W. & J.G. Anema) / op lage strandjes langs de IJssel, 33.56 (opg. K. Reinink) / Achthoven, op slikplaten langs de Lek, 38.18 en 38.26 (opg. W. Jongejan & J. van Straten) / Leiden, industrieterrein, vrij veel planten op kale plekken waar het regenwater blijft staan, 30.37 (J.M. de Graaf) / Sleeuwijk, oever Merwede, 38.56 (opg. W. Jongejan & J. van Straten) / op lage strandjes langs de IJssel, 40.15, 40.16, 40.24 en 40.25 (opg. K. Reinink) / Meenthse strand, talrijk, 40.25 (opg. J.J. Kleuver).

Potentilla verna (Voorjaarsganzerik): Castricum en Heemskerk, op droge, grazige duinvlakjes, 19.41 en 19.51 (opg. E.J. Weeda).

Primula veris (Gulden sleutelbloem): Amsterdamse Waterleidingduinen, enkele planten onder duindoorn aan de rand van een vochtige duinweide, 24.48 (opg. J. Mourik).

Pulicaria vulgaris (Klein vlooienkruid): Wapenveld, baai langs de IJssel, op zandig strandje, 27.25 (P. Sollman) / N. van Welsum, oever van plas langs de IJssel, 27.35 (P. Sollman) / Gorssel, op strandje langs baai aan de IJssel, 33.26 (P. Sollman) / gem. Steenderen, drooggevallen oever van IJsselarm, 33.56 (opg. B.F.M. Wijlens) / Vianen, op kleistrandje aan de Lek, 38.18 (opg. D. Kerkhof) / Achthoven, op slikplaat langs de Lek, 38.26 (opg. W. Jongejan & J. van Straten) / Arnhem, op grindstrandje langs de Rijn, 40.23 (P. Sollman) / Westervoort, strandje langs de IJssel, 40.24 (P. Sollman).

Pseudofumaria lutea (Gele helmbloem): Ruurlo, op vochtige zuidmuur van vervallen huis, 34.52 (opg. B. te Linde) / Bakel, op kerkhofmuur, met andere muurplanten, 52.24 (opg. J. Bruinsma).

Pulmonaria officinalis (Gevlekt longkruid): Bij Rekken, in een bosje met elzen, eiken en essen, 34.46 (opg. L. Dijkema) / Echt, Middelsgraaf, 60.22 (opg. J.H.J. Klinckenberg).

Pyrola minor (Klein wintergroen): Bij Apeldoorn, Bruggelen, onder Grove den, vijf planten, 33.23 (opg. R. Knol) / bij Apeldoorn, Berg en Bos, onder Grove den en Beuk, 30 planten, 33.13 (opg. R. Knol) / Langs bospad Z.W. van Dongen en in een loofbos bij oude leemputten W. van Rijen, 44.55 (opg. P. van Ruth) / Strijthagen, 20 planten, 62.14 (opg. N. Claessen).[20]

Pyrola rotundifolia (Rond wintergroen): Amsterdam-West, opgespoten terrein, enkele planten, 25.24 (opg. B. Vreeken & T. Denters) / Zeewolde, op twee plaatsen in wilgenberkenbos op zandgrond, 26.46 (opg. P. Bremer; T. Denters, B. Vreeken & F. van der Vliet) / Weert, op leem in dennenaanplant, 57.37 (opg. I.P. Raemakers).

Ranunculus auricomus (Gulden boterbloem): Cornelisgracht, op overgang grasberm naar rietstrook, enkele pollen, 16.54 (opg. J.J. Kleuver) / Bekendelle, diverse plaatsen in loofbos langs de Slinge, al jaren, 41.25 (opg. S.H. van den Brand).

Ranunculus hederaceus (Klimopwaterranonkel): Roosendaal, Everland-Borteldonk, in schoongemaakte sloten in het beekdal, 49.27 (opg. C.J.P. van Oers).

Ranunculus lingua (Grote boterbloem): Winschoten, in rietoever bij voormalig zwembad, 31.11 (opg. A.M. Nieuwenhuijs) / gem. Angerlo, in ondiep kwelslootje, 40.25 (P. Sollman).

Ranunculus sardous (Zilte boterbloem): IJmuiden, op verlaten fabrieksterrein, 25.11 (opg. J. Mourik).

Rorippa austriaca (Oostenrijkse kers): Numansdorp, tussen basaltkeien aan oever Hollands diep, 43.36 (opg. H.P. Steenbeek-Duitemeijer).

Rosa pimpinellifolia (Duinroosje): Best, op reeds lang braakliggend industrieterrein op zand, drie struikjes, 51.24 (J. Bruinsma).

Rumex maritimus (Goudgele zuring): Hengelo, op natte zandhopen, 28.57 (Flor. Werkgr. Twente) / Lieshout-Best, op talrijke plaatsen nabij het Wilhelminakanaal, 51.24 (opg. J. Bruinsma).

Rumex palustris (Moeraszuring): Best, op nieuwe kleihopen, 51.34 (J. Bruinsma).

Rumex scutatus (Spaanse zuring): Op strekdam aan de Rijn ter hoogte van Elden, één plant, 40.22 (T. Denters) / Lierop, op ruderaal terrein, 51.57 (P. v.d. Beld).

Rumex triangulivalvis (Wilgzuring): O. van Oldenzaal, in grazige berm spoorbaan, 29.41 (opg. O. Zijlstra) / Rotterdam, ruderaal terrein bij voormalige Dokhaven, één plant, 37.47 (R. Andeweg).

Ruppia cirrhosa (Spiraalruppia): Tholen, bij Rammegors, spuikanaal naar Eendracht, 43.53 (C. Jacobusse & E.J. Weeda)

Ruppia maritima (Snavelruppia): Hellegatsplaten, 43.35 (E. van Nes & H. Smit).

Sagina apetala (Tengere vetmuur): Texel, Den Hoorn, 9.43 (opg. T. Damm) / Havelterberg, langs schelpenfietspad, 16.47 (opg. M. Perdeck). — Daarnaast ontvingen wij vele meldingen van vindplaatsen in het stedelijk gebied uit het hele land.

Salix pentandra (Laurierwilg): gem. Rheden, één struik aan de oever van een oude IJsselarm, 40.15 (opg. K. Reinink).

Salvia pratensis (Veldsalie): de opgave van Zwolle[21], 21.55, berust op inzaai, samen met o.a. *Centaurea scabiosa* en *Malva alcea*, door de plantsoenendienst / Oostvaardersdijk, 26.13 (opg. D.W. Wolfskeel).

Salvia verbenaca (Kleinbloemige salie): Lauwersoog, ingezaaid in wegberm en zich handhavend, 2.56 (opg. O. Hoekstra & D.T.E. van der Ploeg).

Samolus valerandi (Waterpunge): De Weerribben, aan rand van trekgat op bagger direkt aan het water grenzend, drie planten, 16.43 (H. Piek) / Vianen, in berm van drooggevallen, recent gegraven sloot, 38.17 (opg. D. Kerkhof).

Sanguisorba minor (Kleine pimpernel): 's-Graveland, op aangevoerd zand, 21.18 (opg. J.B.M. Frencken) / Enschede, aan greppel in wegberm, 28.58 (opg. J. Schunselaar & P.F. Stolwijk) / Lisse, op enkele plaatsen ingezaaid, 24.58 (opg. J.M. de Graaf).

Sanguisorba officinalis (Grote pimpernel): 't Woold, in vochtige wegberm op leem, al jaren aanwezig, 41.26 (opg. S.H. van den Brand).

Saxifraga granulata cv. *'Plena'* (Haarlems klokkenspel): Velsen-Z., Waterland, langs oprijlaan, 25.11 (opg. J.M. de Graaf; J. Mourik).

Scabiosa columbaria (Duifkruid): Zevenaar, op stenige grond van middenberm in buitenwijk, 40.35 (opg. P.F. Stolwijk).

Scandix pecten-veneris (Naaldekervel): Vlieland, op diverse plaatsen in de omgeving Posthuis, 4.36 (opg. H.N. Leys).

Schoenus nigricans (Knopbies): Duinen Noord-Kennemerland, Wolfsveld-Oost, één polletje in droog duinvlak, 19.32 (opg. E.J. Weeda) / Goeree, Preekhilpolder, aan oever inlaag, 42.17 (opg. K. Tanis).

Scirpus americanus (Stekende bies): Zeewolde, Nulderhoek, op kwelplek op zand, 26.55 (opg. A. Corporaal).

Scirpus cariciformis (Platte bies): Tussen Heiloo en Egmond, in een lage-zeggenmoerasje, 19.23 (M. Draisma).

Scirpus fluitans (Vlottende bies): gem. Staphorst, op vochtige slootkant, 21.16 (opg. A. Corporaal) / Bentincksbosch, in het water van oude Vechtarm, 22.43 (opg. A.J. Dijkstra) / Deldenerbroek, in droogvallende sloot, 28.54 (opg. A.J. Dijkstra) / Boxtel, talrijk in sloot, 51.13 (J. Bruinsma).

Scirpus setaceus (Dwergbies): bij Alkmaar, in vochtig grasland, 19.23 (A.J. Rossenaar)[22] / Gooimeerkust, in vochtig weiland, 26.41 (opg. J.B.M. Frencken) / Windesheim, op lage slikplekken in de IJsseluiterwaard, 27.15 (opg. A. Corporaal) / Rijssen, in natte berm langs de Regge, 28.43 (opg. A. Corporaal) / Ruurlo, in pas gegraven poel, talrijk, 41.12 (opg. B. te Linde).

Scleranthus annuus (Eenjarige hardbloem): Sassenheim, kerkhof, 30.18 (opg. J.M. de Graaf).

Scleranthus perennis (Overblijvende hardbloem): één plant in wegberm Arnhem-Apeldoorn, 33.53 (opg. K. Reinink).

Scorzonera hispanica (Grote schorseneer): Heythuijsen, in wegberm, enkele tientallen planten, 58.32 (opg. J. Geraedts & J. Cortenraad).[5]

Scutellaria minor (Klein glidkruid): Weert, langs vochtig pad op leem op kapvlakte, 20 planten, 57.27 (J. Bruinsma; I. & F. Raemakers).

Sedum album (Wit vetkruid): Oostvaardersdijk, op talud, 20.54 (opg. S. Kanis-Boer / Zandvoort, op twee plaatsen op open plekken in duingrasland, 24.38 (opg. J. Mourik) / Rotterdam, Buizengat, op betonblokken-talud langs haven, 37.37 (R. Andeweg).

Senecio erucifolius (Viltig kruiskruid): Spannenburg, vrij talrijk in waterwingebied, met zekerheid ingezaaid, 15.18 (D.T.E. van der Ploeg & E.J. Weeda).

Senecio inaequidens (Bezemkruiskruid): Stegeren, aan fietspad, 22.43 (E.J. Weeda) / gem. Rijnwaerden, op grondhopen bij steenfabriek, 40.45 (P. Sollman).

Senecio jacobaea subsp. *dunensis* (Duinkruiskruid): Uffelte, enkele planten langs schelpenpad, 16.37 (opg. I. Sweens) / gem. Weerselo, Vliegbasis Twente, 28.58 (J. Kers) / Wageningen, enkele planten naast een barak, 39.27 (opg. I. Sweens) / Wageningen, langs schelpenpaadje, 39.28 (I. Sweens). — Duinkruiskruid wordt regelmatig met zand in het binnenland aangevoerd. Let er op, dat er ook wel eens lintbloemloze vormen voorkomen van Jakobskruiskruid; het betreft dan meestal een enkele plant tussen normale planten van Jakobskruiskruid.

Senecio nemorensis (Schaduwkruiskruid): Tegelen, één plant in oude kleigroeve, 58.16 (opg. S. & W. Jansen) / Belfeld, langs bospaden bij Maalbeek, enkele planten, 58.26 (opg. S. & W. Jansen) / Susteren-Heide, enkele planten in bosrand, 60.23 (opg. M. van Dijk).[5]

Senecio vernalis (Oostelijk kruiskruid): Koudum-Balk, wegberm, vrij talrijk, 15.25 (opg. O. Zijlstra) / Mantinger Weiden, aan open, zandige begraasde houtwal, één plant, 17.34 (opg. P. Bakker & R. Haveman) / Sleen, aan wegberm, 17.46 (J.A. Hendriks) / Zwolle, in plantsoen bij station, 30 planten, 21.55 (T. Denters) / bij Roosendaal, berm fietspad, 49.27 (opg. C.J.P. van Oers).

Sherardia arvensis (Blauw walstro): Flevopolder, Bremerbergse Hoek, op diverse plaatsen langs fietspad, 26.28 (opg. E. de Boer) / Vaassen, Helfterkamp, in gras tussen pad en bouwland, 27.53 (opg. E. de Boer) / Amersfoort, in weiland bij Schothorst, 32.23 (opg. J. Egelmeers) / Hoogvliet, Ruige Plaat, in grasland, 37.45 (R. Andeweg) / Eindhoven, bij de haven van het Beatrixkanaal, 51.44 (J. Spronk).

Silene gallica (Franse silene): Deense hoek, Lieshout, in pioniervegetatie op wegberm, vijf planten, 51.26 (J. Bruinsma). — Deze soort was vroeger op de Kempense zandgronden inheems; wellicht maakten de zaden van de thans gevonden planten deel uit van de oorspronkelijke zaadbank.

Silybum marianum (Mariadistel): Vliegveld Twente, in bietenveld, 28.58 (opg. J. Kers).

Solanum sisymbriifolium: Weert, aan rand tarweveld, 57.37 (I.P. Raemakers).

Solanum triflorum (Driebloemnachtschade): Vianen, tussen basaltkeien op krib langs de Lek, 38.18 (opg. W. Jongejan & J. van Straten).

Sonchus palustris (Moerasmelkdistel): Bruinisse, in sloot onderlangs de zeedijk in de Bruinissepolder, 43.42 (opg. W. de Munck) / Rilland, in sloot, 49.43 (opg. W. de Munck).

Stachys arvensis (Akkerandoorn): Westerlee en Winschoten, in moestuinen, 13.11 (opg. A.M. Nieuwenhuijs) / Amsterdamse Waterleidingduinen, in duinvallei, 24.48 (opg. A. Ehrenburg) / Eindhoven, Soeterbeek, 51.35 (M. Spooren).

Stachys recta (Bergandoorn): Tolkamer, aan basaltoever van de Rijn, enkele planten, 40.45 (K. Meijer). — De vindplaats sluit aan bij die in aangrenzend Duitsland, waar de soort wild voorkomt.

Tragopogon dubius (Bleke morgenster): Amsterdam, tussen spoorrails bij Westerdok, 25.35 (T. Denters) / Europoort, langs spoorlijn op kalkrijk schelpenzand en op aangevoerde kleigrond, 37.32 (opg. P. Florusse) / Numansdorp, 14 planten in vrij kale wegberm, 43.26 (opg. H.P. Steenbeek-Duitemeijer).

Tragopogon porrifolius (Paarse morgenster): langs spoorlijn Hoorn-Medemblik, drie planten, 14.57 (opg. J. Groot).

Trientalis europaea (Zevenster): boswachterij Smilde, grote groeiplaats, 16.18 (opg. J. Oosterloo).

Trifolium medium (Bochtige klaver): Achthoven, aan oever van de Lek op de grens van de oeverwal, 38.26 (opg. S. Bakker).

Triglochin palustris (Moeraszoutgras): Dongen, aan rand gegraven poel, 44.55 (opg. P. van Ruth) / aan slootkant langs Wilhelminakanaal, 44.56 (opg. P. van Ruth).

Trisetum flavescens (Goudhaver): Z.O. van Sint Jacobiparochie, 5.37 (opg. S. Braaksma) / O. van Dokkum, in grote hoeveelheden, 6.24 (S. Braaksma) / Sneek, Groene Dijk, talrijk, 10.38 (opg. D.T.E. van der Ploeg).

Ulex europaeus (Gaspeldoorn): gem. Ruinen, naast pad in gemengd bos, één struik, 17.41 (opg. M. Perdeck) / gem. Ruurlo, wegberm, één plant, 41.12 (opg. B. te Linde) / N.W. van Tilburg, bij gegraven vijvers tussen Brem, 50.16 (opg. P. van Ruth).

Utricularia australis (Loos blaasjeskruid): Appelscha, in oude veenwijk in een afgegraven restant hoogveen, 12.51 (opg. J. Oosterloo).

Valerianella carinata (Gegroefde veldsla): Amsterdamse Waterleidingduinen, op twee plaatsen in open duingrasland, 24.57 (opg. J. Mourik) / Heusden, in open grasland op de vestingwallen, 44.28 (E.H. Wolvekamp).

Verbascum blattaria (Mottenkruid): Pannerdens Kanaal, ruderaal op hoge ruderale kop in uiterwaard, 40.34 (P. Sollman).

Verbascum lychnitis (Melige toorts): Lelystad, op voormalige bouwstortplaats, 20.45 (opg. O. & J. Sprey) / Lelystad, in een oud zanddepot, 20.54 (opg. S. Kanis-Boer) / Alphen a/d Rijn, in ruigte op droge zandgrond met rode hoogovenslakken, 31.41 (opg. A. Boesveld) / Borkense baan, spoorberm, enkele planten, 41.26 (opg. S.H. van den Brand).

Verbena officinalis (IJzerhard): Stedum, losplaats goederenspoor, sinds 1983, in 1988 150 planten, 7.25 (F. de Wilde).

Veronica montana (Bergereprijs): Kuinderbos, flinke plek langs bospad, 16.31 (opg. D.T.E. van der Ploeg) / Rathumse beek bij Lutgenkossink, aan beekoever, al jaren aanwezig, 41.17 (opg. S.H. van den Brand).

Veronica peregrina (Vreemde ereprijs): Voorst, plas in de Rammelwaard, op strandjes in drooggevallen baai, 33.26 (B.F.M. Wijlens & E.J. Weeda).

Vicia lathyroides (Lathyruswikke): Bij Terlet, in zandafgraving, tientallen planten, 40.14 (K. Reinink). — In het binnenland gaat deze soort sterk achteruit.

Vicia villosa (Bonte wikke): Scheemda, in grasberm bij haventerrein, 8.51 (E.H. Schansema).

Vitis vinifera (Wijnstok): Numansdorp, één grote struik van 2 m hoog tussen de basaltstenen langs het Hollands Diep, 43.36 (H.P. Steenbeek-Duitemeijer).

Vulpia bromoides (Eekhoorngras): Helenaveen, in berm zandpad, enige honderden planten, 52.52 (J. Bruinsma).

Wahlenbergia hederacea (Klimopklokje): N. van Utrecht, Gagelpolder, in schraalland, 100 bloeiende planten, 31.38 (C. Schep). — In het wild was deze soort van één plaats uit Twente bekend alwaar het voor het laatst in 1959 was waargenomen.[23] In heemtuinen is Klimopklokje echter regelmatig aangeplant. Vanuit zo'n tuin in Amstelveen is het op enkele plaatsen bij het Amsterdamse Bos verwilderd (opg. W.H.A. van den Brink, 1982). Er zijn echter geen aanwijzingen dat de nieuwe vindplaats op verwildering of inzaai berust, zodat vooralsnog mag worden aangenomen dat de soort zich er spontaan heeft gevestigd. Het Klimopklokje is hiermee de eerste soort van de FLORON-Rode Lijst categorie 0 die is teruggevonden, een zeer verheugende gebeurtenis.

Wolffia arrhiza (Worteloos kroos): Veendam, in vijver, 12.18 (opg. A.M. Nieuwenhuijs).

Xanthium orientale (Oeverstekelnoot): Renesse, op vloedmerk, 42.25 (opg. M. Jansen, P. v.d. Reest & J.W. Jongepier) / Westenschouwen, op vloedmerk, 42.34 (opg. M. Jansen, P. v.d. Reest & J.W. Jongepier) / Het Zwin, op vloedmerk, 47.57 (opg. A. de Meijer & J.W. Jongepier).

Zannichellia palustris subsp. *palustris* (Zittende zannichellia): Son, in ondiepe kleiputjes op leem, 51.24 (J. Bruinsma).

1. A.J.W. Rotteveel, 1986. Abutilon theophrasti Med.: het fluweelblad gevestigd? Gorteria 13: 40–42.
2. E.J. Weeda, 1988. Nederlandse Oecologische Flora 3. Amsterdam.
3. J. Cortenraad, 1988. Uit de flora van Limburg 30. Natuurhistorisch Maandblad 77: 43–46.
4. J. Cortenraad, 1988. Uit de flora van Limburg 29. Natuurhistorisch Maandblad 77: 28–30.
5. J. Cortenraad, 1989. Uit de flora van Limburg 31. Natuurhistorisch Maandblad 78: 60–63.
6. D.T.E. van der Ploeg, 1989. Plantefynsten yn Fryslân 12. Vanellus 42: 6–9.
7. E.J. Weeda, 1991. Nederlandse Oecologische Flora 4. Amsterdam (in druk).
8. J. Nieuwkoop & J. Spronk, 1989. Asplenium forisiense Le Grand aan het Eindhovens kanaal: een nieuwe streepvaren voor Nederland. Gorteria 15: 75–77.
9. V. Westhoff & J.H.J. Schaminée, 1989. Gesteelde zoutmelde [Halemione pedunculata (L.) Aellen] op Texel. Gorteria 15: 83–89.
10. J. Mennema & S.J. van Ooststroom, 1974. Nieuwe vondsten van zeldzame planten in Nederland, hoofdzakelijk in 1973. Gorteria 7: 221–242.
11. R. van der Meijden & W.J. Holverda, 1987. Nieuwe vondsten van zeldzame planten in 1985 en 1986. Gorteria 13: 221–242.
12. S.J. van Ooststroom, 1961. Cuscutaceae. In: Flora Neerlandica 4, 1: 74.
13. F. Bos, 1989. De Roggelelie [Lilium bulbiferum L. subsp. coceum (Chaix) Baker] nog steeds in Drenthe en Noordwest-Duitsland. Gorteria 15: 59–61.

14. P. Bremer, 1988. Een natuurlijke groeiplaats van Matteucia struthiopteris (L.) Todaro in Oostelijk Flevoland? Gorteria 14: 11–12.
15. W.J. Kuijper, 1989. Groot Nimfkruid in de Amsterdamse Waterleidingduinen. De Strandloper 21 (4): 8.
16. J. Mennema, 1977. Oenanthe crocata L. op Voorne voor het eerst in Nederland gevonden. Zuidhollands Landschap 4'77: 13.
17. T.J.D. Mulder, 1988. Meer locaties bedreigde muurplanten. Natuurhistorisch Maandblad 77: 97.
18. R. van der Meijden, 1990. Heukels' Flora van Nederland, ed. 21, Groningen.
19. A. Smit, 1989. De Naaldvarens (Polystichum-soorten) van het Overijsselse Hout bij Lelystad. Gorteria 15: 91–94.
20. N. Claessen, 1989. Een nieuwe vindplaats Klein Wintergroen. Natuurhistorisch Maandblad 78: 31.
21. R. van der Meijden & W.J. Holverda, 1988. Nieuwe vondsten van zeldzame planten in 1987. Gorteria 14: 71–89.
22. A.J. Rossenaar, 1989. Dwergbies (Scirpus setaceus) rond Alkmaar. Kruipnieuws 52 (1): 15–21.
23. E.J. Weeda, 1980. Wahlenbergia hederacea (L.) Rchb. In: J. Mennema, A.J. Quené-Boterenbrood & C.L. Plate (red.), Atlas van de Nederlandse Flora 1: 209. Amsterdam.
24. T. Denters, 1990. Een nieuwe muurvaren in Nederland: Asplenium fontanum (L.) Bernh. (Genaalde streepvaren). Gorteria 16: 101–106.